

вихователі логопедичних груп, логопеди можуть застосовувати в своїй роботі запропоновану психокорекційну програму для дітей з мовленнєвими порушеннями, адже однією із задач навчання і виховання старших дошкільників є формування у них здібності не боятися труднощів, вміння мобілізувати свої зусилля для досягнення мети, дотримуватися черговості, не заважати іншим, не порушувати правила дисципліни, розвивати наполегливість, прагнення до успіху, працелюбність, посидючість, що в подальшому сприятиме успішному навчанню в школі.

Список використаних джерел

1. Алексєєва Ю.А. Психодіагностика дітей та підлітків (для психодіагностичної практики студентів) / Ю. Алексєєва, О. Артемчук, О. Шишова. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. 108 с.
2. Конопляста С.Ю., Сак Т.Б. Логопсихологія. Київ: Знання, 2010. 293 с.
3. Мартиненко І.В. Формування мотиваційно-вольової готовності дітей шестирічного віку із загальним недорозвиненням мовлення до шкільного навчання: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.08 Київ. Ін-т спец. педагогіки АПН України. 2007. 22 с.
4. Шеремет М.К., Коломієць Ю.В. Нейропсихологічний аспект готовності до шкільного навчання дітей із тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*: зб. наук. праць. №. 36. 2016. С.240-247.

Н. ХОМЕНКО

асистент кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка
(м. Житомир, Україна)

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Відповідно базового компоненту дошкільної освіти в освітньому напрямі «Мовлення дитини» діти дошкільного віку мають оволодіти мовленнєвою та комунікативною компетентністю.

Мовленнєва компетентність – здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Комунікативна компетентність - здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими, здатність будувати діалог у різних формах конструктивної взаємодії, підтримувати партнерські стосунки, здатність заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію [1].

Н. Гавриш наголошує, що одним із визначальних умов успішної соціалізації, а також розвитку дитини старшого дошкільного віку, є її

комунікативна компетентність, яка передбачає вміння успішно володіти мовою, використовувати свої навички у процесі міжособистісного спілкування. Дослідниця зазначає, що період 5-6 років дитинства, відомий як старший дошкільний вік, має велике значення для розвитку комунікативних навичок. Цей період є критичним для розвитку психічних процесів, таких як мислення, увага, уява та мовлення. Дитина швидко й успішно засвоює навички спілкування з дорослими і своїми ровесниками [3]. А. Богуш у своєму дослідженні сутність комунікативної компетентності дошкільників розглядає в контексті культури мовленнєвого спілкування. До компонентів комунікативної компетентності відносить такі: культура мовлення, виразність мовлення та мовленнєвий етикет [2].

Мовленнєва компетентність передбачає розвиток діалогічного та монологічного складників мовлення, а також передумовою розвитку комунікативної компетентності є здатність дитини будувати діалог, як один із компонентів зв'язного мовлення.

У психології відомі різні форми діалогічного мовлення. Найбільш простою є та, під час якої відповідь повністю повторює запитання та відтворює частину запитання, у цих випадках для виникнення висловлювання непотрібно ніякої творчої діяльності. Ця форма може зберігатися навіть при масивних мозкових ураженнях, коли складні форми мовленнєвої активної діяльності страждають. У процесі діалогу дитина навчається довільності свого висловлювання, у неї розвивається вміння слідкувати за логікою свого висловлювання, тобто у діалозі відбувається зародження та розвиток навичок монологічного мовлення [5].

Монологічне мовлення є відносно розгорнутим видом мовлення. Це мовлення однієї особи, яке має свої особливості. Воно вимагає більшої напруженості пам'яті, уваги до змісту та форми мови. Монологічне мовлення спирається на мислення, яке логічно більш послідовне, ніж у процесі діалогу. В ньому порівняно мало використовується мовленнєва інформація, яку співрозмовники отримують із ситуації розмови. Замість того, щоб вказати на предмет, у монологічному мовленні потрібно у більшості випадків згадати про нього, назвати його та, якщо це потрібно, описати. Монологічне мовлення є активним і довільним видом мовлення. Воно не відбувається само по собі. У ньому потрібні внутрішня підготовка, більш подовжене попереднє обдумування висловлювання, зосередження думки на головному. Тут також важливі немовленнєві засоби (жести, міміка, інтонація), вміння говорити емоційно, виразно, але вони займають другорядне місце. Для монологу характерні: літературна лексика; розгорнутість висловлювання, логічна завершеність; синтаксична оформленість; зв'язність монологу забезпечується тим, хто говорить[5].

З активним впровадженням інклюзивної форми навчання в заклади дошкільної освіти постає потреба проведення корекційно-розвиткових занять з дітьми з особливими освітніми потребами, в тому числі з розвитку зв'язного мовлення. Закон України «Про освіту» визначає осіб з особливими освітніми потребами як осіб, які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки

в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади. Під визначенням «діти з особливими освітніми потребами» ми розуміємо групу дітей, які через різні біологічні й соціальні причини відчувають стійкі труднощі в засвоєнні освітніх програм. Діти з особливими освітніми потребами, які навчаються в системі загальної і спеціальної освіти, мають порушення з боку інтелекту, емоційно-вольової сфери, різних аналізаторів (слуху, зору, мовлення, рухової сфери) [4].

Корекційно-розвиткові заняття для дітей з порушенням мовленнєвого розвитку мають бути спрямовані на розвиток діалогічного мовлення, а саме оволодіння дітьми навичками мовленнєвого спілкування. Корекційну роботу розпочинають із розвитку сприйняття дітьми мовлення оточення, що здійснюється у дошкільному закладі в процесі практичної діяльності дітей. Використовують усі режимні моменти, ігри, заняття, спостереження, екскурсії; звернене мовлення логопеда та вихователя застосовують як засіб регуляції дитячої діяльності. Адекватне виконання дій дітьми говорить про правильне сприйняття і розуміння зверненого мовлення. Розвиток сприйняття мовлення дорослих здійснюється протягом всього навчання дітей у дошкільному закладі. Важливим завданням логопеда на початковому етапі є викликати у дітей мовленнєву активність. За мірою появи активного мовлення застосовують прийом питання-відповідь. На цьому етапі продовжують використовувати **відображене мовлення** дітей. Ця форма мовлення виникає в ситуації, коли логопед називає предмет (ознаку, дію), потім задає питання про його назву. Наступна форма мовлення – **самостійні, поки що однослівні відповіді**, які у поєднанні із запитаннями за змістовною єдністю можна розглядати як відповіді повним реченням. В подальших етапах дітей слід навчати цілеспрямованої розмови з певної теми, тобто бесіди [5].

Корекційно-розвиткова робота з розвитку монологічного мовлення у дітей спрямована на розвиток умінь будувати висловлювання різних типів; опис (світ у статиці), розповідь (динаміка подій у часі і русі), роздум (встановлення причинно-наслідкових зв'язків). **Опис** – це висловлювання про певні властивості предмета чи явища. В описі дається характеристика людей, предметів, явищ природи шляхом перерахування їх основних, суттєвих ознак. Дітей навчають описувати картинки, іграшки, предмети, інтер'єр, явища природи, людей. **Розповідь** – це повідомлення про події, що розгортаються в часі. Головна увага тут надається фактам, подіям, переживанням. Дошкільників із порушеннями мовлення навчають двом основним типам монологів – самостійній розповіді та переказу, здебільшого на основі наочності. У першому випадку дитина навчається відбирати зміст для висловлювання та оформлювати його самостійно, в іншому матеріалом для висловлювання слугує художній твір. **Роздум (міркування)** – це логічний виклад матеріалу у формі доказу, це висловлювання про причини якостей, ознак, подій. Діти дошкільного віку оволодівають найбільш простими роздумами розмовного стилю (наприклад, обґрунтування відповіді на загадку). У залежності від провідного психічного процесу, на який

спирається дитяча розповідь, у методиці виділяють розповіді за сприйманням, по пам'яті, за уявою. Під час корекційно-розвиткових занять з дітьми ці розповіді використовуються по-різному в залежності від віку та ступеня порушення мовлення [5].

Застосовуючи методи та прийоми з розвитку зв'язного мовлення слід враховувати ступінь порушення мовлення, індивідуальні та вікові особливості дітей інклюзивної форми навчання.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика. Запоріжжя: Просвіта. 2000. 216 с.

3. Гавриш Н.В. Ровесницькі стосунки як цінність дитячої субкультури. Регулююча дія ціннісних орієнтацій у житті дитини: м-ли міжн. наук.-практ. конф. (12.11.2020 р., м. Київ). Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2020. 227.

4. Діти з особливими освітніми потребами /авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін. Київ. ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.

5. Марченко І.С. *Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників)*. Київ. Слово. 2010. 285 с.

О. ХОХЛІНА

професор кафедри авіаційної психології,
Національний авіаційний університет,
(м. Київ, Україна)

С. ГОРБЕНКО

доцент кафедри авіаційної психології
Національний авіаційний університет,
(м. Київ, Україна)

STEM-ОСВІТА У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Інклюзивна освіта – це реальність сьогодення, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому закладі. Якість упровадження інклюзивної освіти багато в чому визначається професійною компетентністю освітян та їх бажанням активно використовувати новітні педагогічні підходи до навчання й оцінювання, інноваційні практики міждисциплінарного навчання. Звідси виникає необхідність забезпечення освітян інструментарієм знань, необхідним для впровадження інноваційної діяльності та поширення найкращих українських й світових практик.